

SIROMAŠTVO U KLARINU ŽIVOTU I PRAVILU

DON JOZO MARENDIĆ
Nadbiskupski ordinarijat
Split, Zrinsko-Frankopanska 14

UDK: 235.3 : 929 Clara, s.
Stručni članak
Primljeno: 2. IV. 1994.

Dok su pape s jedne strane branile Crkvenu državu i vodili oružane sukobe protiv raznih krivovjeraca, s druge su oštrovidno spoznali značenje *siromaštva* u Crkvi. Franjina i Dominikova braca životom i riječju svjedočila su za siromašnoga Isusa, a Klara je sa svojim sestrama ideal siromaštva kao barjak ponijela u nenadmašivom »*privilegiatn paupertatis*«, koji je u Crkvi postao »svjetiljka koja svijetli«.

Poziv Raspetoga sv. Franji da mu popravi Crkvu, našao je odjeka u Zajednici »siromašnih gospođa«, koja je, na čelu sa sv. Klarom, u sjeni crkvice sv. liječnika Damjana, izrasla u prvorazredni sanatorij - središnjicu pokorničkoga života.

Asiški Pokornik je za Klaru i njezine duhovne kćeri, kao temeljni zakon njihove zajednice, napisao spis »*Forma vivendi - Način života*«. Dao im je smjernice za život po Evanđelju, za savršeno nasljedovanje Krista. Glavni cilj toga nasljedovanja sastoji se u oblikovanju Isusova sljedbenika prema duhu i Srcu Isusovu. Iz ljubavi prema Isusu te iz želje za sličnošću s njim mora osoba prigrliti siromaštvo sa siromašnim Isusom. Siromaštvo joj mora biti draže od bogatstva. Mora joj biti draže da s Isusom, koga su ismjeivali i s njim se rugali, bude smatrana ludom, nego da je svijet smatra mudrom. Takav je program strašilo »za tijelo i krv«, ali je to zapravo neizbježivi Gospodinov zahtjev: »Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka svaki dan uzme križ svoj i neka me slijedi« (Lk 9,23).

Kada molimo zajedničku pokorničku »Ispovijed«, kažemo da se ispovijedamo Bogu i braći. To činimo u uvjerenju da grijesima ne vrijeđamo samo Gospodina, nego i Crkvu kojoj pripadamo od dana krštenja. A Crkva katolička je Otajstveno tijelo Kristovo: Krist kao Glava, a mi udovi. Dok s jedne strane naša grješnost umanjuje svetost toga duhovnog organizma, dotle ga naš duhovni napredak reši i obogaćuje. Osobe koje provode intenzivni duhovni život svjesne su od kolike je važnosti *sensus ecclesiasticus* za poticaj osobnoga napretka u duhovnosti. Njima su poznata »Pravila da osjećamo s

Crkvom«, što ih je napisao sv. Ignacije Lojolski.¹ Pobožni čitatelj *Životopisa sv. Klare*, dok pomnjivo razmatra sačuvane spise Svetice, *Pravilo života siromašnih sestara, Oporuku, Četiri pisma Bl. Agnezi Praškoj, sestri Ermentrudi iz Bruggesa i Blagoslov*, brzo će se uvjeriti da spektar Ignacijevih pravila krasno osvjetljuje crkvenost ove savršene Kristove zaručnice.

Ali ne samo njezini spisi, nego na posebni način njezino nastojanje da ona osobno, kao i njezine duhovne kćeri budu neprestano plodonosne loze na Božanskom Trsu, pokazuju duhovnim osobama: »Da uvijek ostanemo pri istini, treba da za ono što nam se čini bijelim uvijek smatramo i vjerujemo da je crno, ako tako izrekne Crkveno Poglavarstvo, u tvrdoj vjeri da je između Krista, našega Gospodina, Zaručnika, i sv. Crkve, Zaručnice njegove, isti Duh, koji nama ravna i upravlja na spasenje naših duša. Po istom, naime, Duhu i našem Gospodinu, koji je dao deset zapovijedi, upravlja se i ravna sveta naša Mati Crkva.«²

Čvrsto uvjereni da treba »odložiti posve svoj vlastiti sud, te držati svoj duh spremnim i pripravnim da u svemu slušamo pravu Zaručnicu Krista našega Gospodina, a to je sveta naša Mati Crkva hijerarhička«,³ uistinu je, posve iskrenom odanošću i vjernošću napisala u Oporuci svojim duhovnim kćerima: »Zato, klečeći na koljenima, klanjajući se dušom i tijelom, sve svoje sestre, sadašnje i buduće, preporučujem svetoj Majci Rimskoj Crkvi, vrhovnom svećeniku...«⁴ Na početku *Pravila života siromašnih sestara* »Klara, nevrijedna službenica Kristova i biljčica blaženoga oca Franje, obećaje poslušnost i poštovanje gospodinu papi Inocentu i njegovim zakonitim nasljednicima i Rimskoj Crkvi«.⁵

Iz povijesti vremena kada je živjela sv. Klara, svaki vjerni pripadnik Katoličke Crkve ima prigodu naučiti da naša Crkva nije nikada tako *slaba*, kao kad se čini *jakom* u očima svijeta, samo zemaljski usmjerena; da nikada nije tako *siromašna*, kao kad je *bogata* zemaljskim blagom; te da nikada nije tako *loša duha* kao kad prihvaća *mudrost svijeta*. Crkva ima svoju nenatkrivljivu jakost po božanskoj pomoći baš onda, kada joj po ograničenom ljudskom umovanju prijeti propast. Crkvi se, kao i Simunu i njegovoj ribarskoj družini, poklanja čudesni ribolov, kad nije ništa ulovila, pošto je, sva iscrpljena, mukotrpno radila računajući samo na zemaljsku pomoć i sredstva. Doba sv. Klare nije puno drukčije od našega vremena, vremena olako shvaćenog morala i tzv. nepodnošljive lakoće kršenja Božjih zapovijedi, što Crkvu (u obiteljima, narodima, po i u cijeloj civilizaciji) razara iznutra. Stoga je, po načelu »*Trpku travu na ljutu ranu!*« - i za naše vrijeme posve na mjestu da i vjernici svjetovnjaci, za prakticiranje i dokazivanje osobne crkvenosti... »hvale redovničke zavjete, zavjete poslušnosti, siromaštva i čistoće i druga djela savršenosti na koja nisu vezani...«⁶

Neumornim pozivanjem za vršenje evandeoskih savjeta, Svetica je za svoga zemaljskog života uspjela ne samo savršeno dokazati svoju crkvenost, nego i popravljati Crkvu u moralnom smislu. Glas o njezinim krepostima svuda se proćuo. Po svjedočanstvu njezina suvremenika: »Djevice su se žurile da bi se po njezinu primjeru sačuvale za Krista; udate su nastojale živjeti čišće; plemkinje su i odličnice napuštale prostrane

1. S. IGNACIO DE LOYOLA, *Duhovne vježbe*. Zagreb 1971, 127-131.

2. *Istu*, 130.

3. *Isto*, 127.

4. TOMA ČELANSKI, *Životopis sv. Klare i njezini spisi*, Split 1991. 88 (Oporuka, br. 7).

5. ISTI, *nav. dj.*, 73 (Pravilo sv. Klare, 1).

6. S. IGNACIO DE LOYOLA, *Nav. dj.*, 31-32.

dvorove i sebi gradile tjesne samostane. Smatrale su to velikom čašću što za Krista mogu živjeti u pepelu i ciliciju. Ništa manje nije bilo ni oduševljenje mladića za čisto natjecanje. Izazvani junačkim djelima slabijega spola, prezirali su sljeparije tijela. Mnogi su se, napokon, vezani brakom, međusobnim sporazumom obvezivali na zakon uzdržljivosti. Muževi stupiše u Redove, a žene u samostane. Majka je Kristu pozivala kćer, a kći majku. Sestra je privlačila sestre, a tetka nećakinje. Sve su nastojale gorljivim natjecanjem služiti Kristu. Sve su željele postati dionicama toga andeoskog života koji je zasjao po Klari... Iako je Klara ostala zatvorena, ipak je počela rasipati svjetlo po cijelom svijetu i sjala je divnim pohvalama... Glas je o njezinim krepostima napunjavao odaje uglednih gospođa, dospio je i u palače kneginja, pa čak i u dvorove kraljica.«⁷ Pisac misli na kraljevske kćeri: sv. Agnezu Prašku, bi. Salomeju Krakovsku, bi. Helenu Enselmini i na bi. Filipu Mereri, koje su bile velikaškoga roda.

Klara i njezine sljedbenice, prihvaćanjem savršenstva, potiču primjerom svoje crkvenosti kako treba: »Mnogo hvaliti redovnički stalež, djevičanstvo i uzdržljivost, a ne hvaliti toliko ženidbu koliko ikoje od njih.«⁸

Ležeći bolesna, punih 28 godina, na postelji od rogožine i slame, iskoristila ju je ne samo kao uzorni primjer ustrpljivosti i predanja u volju Božju, nego i kao katedru za poučavanje vrijednosti dragovoljnoga prihvaćanja siromaštva. Uvijek je neumorno naglašavala da se zavjetovano siromaštvo ne smije smatrati ni kao pogibelj ni kao slabost. Naprotiv, potpuno siromaštvo značilo je za Sveticu kao nepobjedivo oružje i neodoljiva snaga za postizanje svetosti. A povijest, učiteljica života, govori u prilog toga Klarina naučavanja, nepobitnim činjenicama, da su Crkvi puno veću štetu nanijele zlatne verige njezinih prijatelja, nego željezni lanci njezinih raznovrsnih neprijatelja.

Klara, dična kći Crkve, prihvativši siromaštvo radi Kraljevstva Božjega, želeći svoju zajednicu u naslovu nazvati *siromašnom*, od pape Inocenta III. (11216.) zamolila je povlasticu siromaštva, tzv. »*Privilegium paupertatis*«. Papa joj je, zadivljen njezinom herojskom odlučnošću, čestitao na tolikoj gorljivosti; izjavio je da je njezin stav izvanredna odluka, kojoj sličnu još nitko nije nikada zatražio od Apostolske Stolice; pa da joj neobičnoj molbi iskaže svoju očinsku naklonost, sam je osobno, uvelike obrađovan, vlastoručno sastavio kratak nacrt za zamoljenu povlasticu.

Kardinal Hugolin, biskup ostijski, od 1218. god. protektor Svetičina sestinstva kod crkvice sv. Damjana u Asizu, kao izvrсни pravnik, potrudio se da dotadašnju Franjinu »*Forma vivendi*« (kojoj je nedostajao pravni izričaj redovničkog pravila) zamijeni novim Pravilom. Sastavio ga je 1219. prema pravilu sv. Benedikta. U njemu je pravno prihvaćena benediktinska »*nepromjenjivost mjesta*« i *stroga klauzura*. U njemu se Klara i njezine duhovne kćeri ne nazivaju više prvotnim imenom Franjina viteškoga rječnika »*siromašne gospode*«, nego »*moniales inclusae - zatvorene koludrice*«.

Osobno poštovanje toga kardinala-protektora prema Svetici zrači iz njegova pisma, napisana u Viterbu dne 28. travnja 1220. godine: »Predragoj sestri u Kristu i majci svoga spasenja Klari, Hugolin, biskup Ostije... Iako sam do sada znao da sam grješnik i takvim se smatrao, kad sam upoznao tvoje odlične zasluge i vidio strogost redovničkoga života, posve sam sigurno spoznao kako sam opterećen tolikim teretom

7. T. ČELANSKI, *Nav. dj.*, 31-32.

8. S.I. DE LOYOLA, *Nav. dj.*, 127.

grijeha i kako sam toliko vrijeđao Gospodara cijeloga svijeta, da nisam dostojan pridružiti se društvu njegovih izabranika i otrgnuti se od zemaljskih briga, nego samo ako mi tvoje suze i molitve pribave oproštenje grijeha. Zato ti povjeravam svoju dušu i preporučujem svoj duh kao što je Isus na križu preporučio Ocu svoj duh. Na sudnji dan ćeš biti odgovorna, ne budeš li se pomno brinula za moje spasenje, jer sam duboko uvjeren da ćeš kod Vrhovnoga Suca izmoliti što god zatraži ustrajnost tolike pobožnosti i obilje suza.«⁹

Taj isti Klarin prijatelj i kasnije kao papa Grgur IX. (t. 1241.) u sačuvanom pismu (između siječnja i srpnja 1228. godine) ne krije svoju osobnu privrženost prema... »dragoj kćeri opatici i samostanu zatvorenih samostanki sv. Damjana u Asizu«, pa im se preporučuje u molitve: »Jer ste, kako se nadamo, postale jedan duh s Kristom, želimo da nas se uvijek sjećate u svojim molitvama. Uzdižite pobožne ruke Bogu i usrdno ga molite da nas On, koji zna da zbog ljudske slabosti, izvrgnuti tolikim pogiblima, ne možemo opstati, jača svojom snagom, kako bismo službu, koju nam je povjerio, tako dostojno izvršivali, da to bude njemu na slavu, anđelima na radost, nama i onima koji su povjereni našoj ljubavi korisno za spasenje...«¹⁰

Kako u Hugolinovu Pravilu nije bilo naglašeno opsluživanje najvećega siromaštva, prema Evanđelju i primjeru sv. Franje, Klara se potrudila i sama sastavila svoje Pravilo. Papa Grgur IX, kao i njegov predšasnik Inocent III., životni realist, nastojao je prijateljskim načinom nagovoriti Klaru, ne bi li u pitanju siromaštva prihvatila olakšicu u toliko da pristane na preuzimanje i uživanje zemljišnih posjeda, za uzdržavanje zajednice. Klara je u toj stvari bila odlučna i borbeno. Od prihvaćenoga ideala nije nikako htjela odstupiti. Htjela je, poput sv. Franje, koji se »vjenčao« sa svetim siromaštvom, da se ona i njezina zajednica uzdržava vlastitim radom i utjecanjem tzv. »Stolu Gospodnjem« tj. isprošenom milostinjom. Red Male braće je njezinim samostanima u tu svrhu dodjeljivao i stavljao na raspolaganje tzv. »braću milostinjare«, koji su za Klarinu zajednicu prikupljali milostinju.

Vrhovni svećenici u Klarinoj čvrstoj i borbenoj odluci nisu nipošto gledali tvrdoglavost ili otvorenu neposlušnost njihovim očinskim savjetima za ublaženje preuzetoga potpunog siromaštva, bez zajamčenoga sigurnog i pristojnog uzdržavanja, nego, naprotiv, herojsku odlučnost da se tim i takvim siromaštvom potpuno suobličići s Kristom, koji se rodio u tuđoj staji, a kasnije nije »imao gdje da skloni svoju glavu« te živio od milostinje dobrih ljudi. Stoga obojica Inocent i Grgur odustaje od svoga upornog nagovaranja te Klari pismeno zajamčiše »*Privilegium paupertatis*«. Njihove se isprave u bitnom podudaraju, ali je Grgurova malo kraća i datirana u Perugi dne 17. rujna 1229. godine. Bit spomenute »Povlastice« je u tome da nitko od predstavnika crkvene vlasti ne može i ne smije Klaru i njezine siliti da prihvate i preuzmu bilo kakvi posjed na trajnu upotrebu. A izvornik Grgureve »Povlastice« se kao najveća dragocjenost čuva u samostanu sv. Klare u Asizu.

9. TOMA ČELANSKI, *Nav. dj.*, 125-126 (Pismo kard. Hugolina, passim).

10. *Istu*, 125-126.

U kolikoj je cijeni bila duhovnost sv. Klare u očima pape i njegovih najbližih suradnika, svjedoči nam i činjenica, što ju je papa Inocent IV. († 1254.) dva puta osobno posjetio teško bolesnu u Asizu. Kada se početkom kolovoza 1253. s njom susreo, ona ga je tom prigodom najponiznije zamolila da potvrdi njezino Pravilo i svečanom bulom. Pravilo, temeljito pregledano od kardinala Rajnalda, biskupa ostijskog (i službenog protektora klarisa od 1248. godine), i provideno njegovom klauzulom potvrde u Perugi dne 16. rujna 1252. papa je potvrdio svečanom bulom »*Solet annuere*«, datiranom u Asizu dne 9. kolovoza 1253. Inocentova bula, zatvorena u kutiji od ebanovine, pronađena je u grobu Svetice 1893. godine i kao velika dragocjenost čuva se u samostanu sv. Klare u Asizu.

Sprovodu sv. Klare prisustvovao je osobno papa Inocent IV. Kada franjevci počehše moliti mrtvački oficij, papa ih je prekinuo i naredio da se ima moliti Casoslov o djevicama. Činilo se da ju je papa kanonizirao već prije sahrane njezina tijela. Na upozorenje kardinala Rajnalda da se ne radi o kanonizaciji, slavljena je sv. Misa po obrascu za pokojne. Isti taj kardinal-protektor, odabravši kao predmet svoga govora »ispraznost nad ispraznostima« (Prop 1,2) veličao je odličnu prezirateljicu svjetske ispraznosti zanosnim govorom. Njemu se također pripisuje autorstvo *Okružnice* kojom je, u ime samostana sv. Damjana, objavio smrt svete opatice ostalim sestrama širom svijeta.

Taj kardinal je kao papa uzeo ime Aleksandar IV. († 1264.). Već u prvoj godini svoga pontifikata Klaru kanonizira bulom datiranoj u mjestu Anagni dne 26. rujna 1255. Izvornik bule nije sačuvan; sačuvani su samo njezini prijepisi. Taje bula zanosna himna Klari i njezinoj izvanrednoj svetosti. U njoj su, jasno kao u zrcalu, pohvaljene kreposti kojima je »*Clara claris praeclara*« obogatila otajstveno Kristovo tijelo te time ostavila uzvišene primjere svoje crkvenosti.

U vremenu, kada su pape, za vrijeme borbe s Hohenstaufovcima, imali brigu za očuvanje zemaljskih posjeda Crkvene države, te istovremeno organizirali oružane borbe protiv bojovnih albigenza, katarata i drugih raznih krivovjercata, dok su desetljećima tekli na sve strane potoci krvi vjernika i krivovjercata, dok se sve više sudilo krivovjercima inkvizicijskim postupkom, dotle je od velike važnosti činjenica što su pape oštroidno spoznali *značenje i domet pokreta siromaštva u Crkvi* i favorizirali Franjinu i Dominikovu zajednicu. Prosjački redovi postat će uskoro najsnažniji oslonac Crkve u uvjerenju da ima i drugih putova da se svladaju vjerske opasnosti *životom po Evanđelju i savršenom nasljedovanju Krista*. Franjo i Dominik sa svojom braćom išli su apostolskim načinom, revnošću propovijedanja i življenja Evanđelja, naviještati kraljevstvo Božje svijetu, kojemu je potamnio vid vjere i oslabio moralni život.

A dotle se Klara u vinogradu Crkve siromaštvom, čistoćom, poslušnošću, ustrajnom molitvom i oštrom pokorom dokazivala kao plodna loza na Otajstvenom Trsu, Kristu Gospodinu. Upravo kada se prljavština svijeta povezala s talogom opačina, dok je vrtlog požude zarobio i ženski spol, i nije ga ništa manja naslada vukla u grijeh, a nagonila ga je mnogo veća slabost, dobrotivi Gospodin podigao je časnu djevicu Klaru da bude »*clara lux - sjajna svjetiljka*« ženskom svijetu. »U roditeljskoj je kući sinula kao zraka, a u samostanu je bljesnula poput munje! Sjala je za života, a blista nakon smrti; svijetlila je na zemlji, a na nebu bljeska! O, kolika je jačina njezina svjetla i kako je snažno zračenje njezinih zraka! Ovo je svjetlo, doduše, bilo zatvoreno u samotnom prostorju samostana, a vani je odašiljalo svijetle zrake; stješnjavano je u

malenom samostanu, a rasipano je u prostrani svijet; unutra je čuvano, a vani je teklo. Klara je, naime, bila sakrivena, ali je njezin život bio otvoren; Klara je šutjela, a njezin je dobar glas vikao; živjela je povučena u ćeliji, a bijaše poznata gradovima.«¹¹

»Kakvo čudo, jer se zapaljena svjetiljka nije mogla sakriti da ne svijetli i da u Gospodnjoj kući ne širi svjetlo; a nije bilo ni moguće s tolikim je miomirisima sakriti pod posudu da ne miriše i da ugodnim miomirisom ne ispunja prebivalište Gospodnje. Štoviše, dok je u tijesnom zatvoru samoće nemilice krotila alabastrenu posudu svoga tijela, *cijela se Crkva napunjala miomirisom njezine svetosti*«¹²

Time što je svojim primjernim životom, kao i u sačuvanim spisima, očitovala do krajnjih granica ideal siromaštva u savršenom nasljedovanju Isusa - a da pri tome nije oholo napadala bogatstvo drugih, niti je imetak smatrala u sebi zlim - ona je svjedočila kako se u isti mah i odriče i posjeduje, ili kako sv. Pavao napisao: »Čini se da smo žalosni, a zapravo smo uvijek veseli; čini se da smo siromasi, a zapravo smo oni koji mnoge obogaćuju; čini se da smo ljudi bez ičega, a zapravo smo oni koji posjedujemo sve« (2 Kor 6,10).

Klara je Crkvi ponovno utisnula ljubav prema siromaštvu i vratila joj povjerenje onih, koje je sablažnjavalo njezino bogatstvo. »Ona je na polju vjere zasadila i odnjegovala vinograd siromaštva s kojega se beru obilni plodovi spasenja. Ona je na području Crkve podigla vrt poniznosti, koji je zasaden mnogostrukom oskudicom stvari, ali se u njemu nalazi veliko obilje kreposti.«¹³ »Bijaše ona posudica poniznosti, kovčeg čistoće, žar ljubavi, slast dobrostivosti, snaga strpljivosti, veza mira i zajedništvo obitelji, blaga u riječima, nježna u postupku, a u svemu ljubazna i umiljata.«¹⁴ Zar onda nije, tim i takovim načinom bogaćenja u Bogu, i za naše vrijeme pokazala način i našega bogaćenja, kojim će se obogaćivati i otajstveno tijelo Kristovo!? »Zato neka se raduje Majka Crkva što je rodila i odgojila takvu kćer, koja je kao krepostima plodna roditeljica svojim primjerom podigla mnoge članice Reda i svestrano ih uputila u savršeno služenje Kristu.«¹⁵

ZUSAMMENFASSUNG

ARMUT IN KL AK AS LEBEN UND REGEL

Während Papste einerseits den Kirchenstaat verteidigten und Kämpfe gegen verschiedene Haretiker führten, erfuhren sie andererseits klar die Bedeutung der Armut in der Kirche. Die Brüder von Franz und die von Dominikus zeugten mit Leben und Wort für den armen Christus, und Klara zeigte mit ihren Schwestern das Ideal der Armut und trug es als Banner im unerreichbaren »privilegium paupertatis«, das in der Kirche »leuchtendes Licht« geworden ist.

Zusammenfassung iibersetzt von K. Bašić

11. *Istu*, 118-119.

12. *Isto*, 119.

13. *Isto*, 120.

14. *Isto*, 121.

15. *Isto*, 123.